

عواطف دینی نقش خاصی در انقلاب و تلطیف روح انسان دارد

گفت‌وگو با استاد محمد باقر تحریری

استاد محمد باقر تحریری، استاد حوزه و کارشناس اسلامی، در گفت‌وگویی با خبرگزاری رسا، بر اهمیت شرکت در مجلس امام حسین علیه السلام و ضرورت‌های مداحی و مدیحه‌سرایی پرداخته‌است که تقدیم خوانندگان فرهیخته‌افق حوزه می‌شود.

■ **شرکت در مجالس اهل بیت به‌خصوص امام حسین علیه السلام چقدر می‌تواند برای رشد معنوی به‌یاری انسان بیاید؟**

■ توسل به اهل بیت علیهم السلام دارای مراتبی است؛ اولین و اصلی‌ترین رکن آن که تدین انسان را شکل می‌دهد، اعتقاد به حقانیت آنان بعد از پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله است که آن حضرت را امام و جانشین به‌حق آن حضرت و راهمنا در جمیع شئون زندگی بدانیم؛ سپس از ایشان راهنمایی بخواهیم و به آن عمل کنیم. در همین رابطه شرکت در مجالسی که فضائل اهل‌بیت علیهم السلام را بیان می‌کنند و ظلم ظالمان نسبت به آنان مطرح می‌شود، ضرورت دارد. در این مورد ابراز محبت به اهل‌بیت علیهم السلام و اظهار انزجار از دشمنان و غاصبین حق آنها بسیار مهم است که در مجالس دینی و هیئت‌ها، ممکن می‌شود.

همین مجالس، تأثیر بسیار عمیقی در صفای روح و ارتباط خالصانه با خدای متعال و حقیقت انمه اظهار علیه السلام دارد؛ در این مورد، شرکت در مجالس و هیئت‌ها هر اندازه خالصانه‌تر و بی‌پیرایه باشد، بیشتر تحول اساسی در روح انسان ایجاد می‌کند. با این تفاسیر، می‌توان نتیجه گرفت، هم ارتباط عقلانی با انمه اظهار علیه السلام لازم است و هم ارتباط عاطفی با آنان.

همین‌طور است، شناختن شخصیت و جایگاه انمه اظهار از جمله امام حسین علیه السلام که موجب می‌شود، انسان دانا و مؤمن نسبت به ایشان معرفت پیدا کند؛ همین معرفت در صورتی که کامل شود، زمینه برقراری ارتباط عاطفی و قلبی را فراهم می‌کند که به محبت بیشتر به آنان و انزجار از دشمنان‌شان منجر می‌شود.

■ **ظلم ظالمان و غاصبان حق اهل‌بیت علیهم السلام و به‌خصوص امام حسین علیه السلام در مجالسی مطرح می‌شود و گاهی آن‌قدر گسترش پیدا می‌کند که روضه‌های باز و مکشوف خوانده می‌شود. به‌اعتقاد شما آیا این کار صحیح است و ضرورت دارد، در هر مجلسی روضه‌های مکشوف خوانده شود و تمام وقایع به‌طور کامل شرح داده شود تا مخاطبان با آن حضرت ارتباط قلبی و معرفتی پیداکنند؟**

■ نکته مهمی است، در وهله اول باید مطالب به‌طور مستند مطرح و از اظهار مطالب اشتباه و بی‌اساس خودداری شود. در وهله دوم باید به‌اقتضای مجلس توجه شود. اصل، بازگو کردن ظلم ظالمان لازم است؛ اما ضرورتی ندارد که جزئیات آن در همه اوقات و در تمام مجالس مطرح شود.

در اوقات خاص مانند روزهای محرم که ایجاد محبت نسبت به امام حسین علیه السلام و زمینه‌افزایش بعضی نسبت به دشمنان ایشان فراهم می‌شود، لازم است که مطالب کامل مطرح شود؛ اما شأن و منزلت اهل بیت علیهم السلام در هر حالی باید رعایت شود.

■ **نقش سخنران و منبری در این زمینه چه‌اندازه است و این افراد چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟**

■ مسیر اصلی این کار منبر است که زمینه تبلیغ را فراهم می‌کند و شامل بازگو کردن معارف اهل‌بیت علیهم السلام و ظلم ظالمان است که آن را بیان می‌کند؛ نوشتن این‌ها هم، نوعی تبلیغ است که باید از منابع صحیح استفاده شود.

منبری هم باید این‌گونه باشد: منبری باید در کارش اخلاص داشته باشد که موجب می‌شود، فعالیت تبلیغی او اثرگذار باشد؛ در عین حال باید به آنچه در دین آمده است، عالم باشد؛ همچنین خودش معتقد و عامل به دستورات دین باشد. هر اندازه شخص در این زمینه‌ها موفق باشد، تأثیرگذاری گفتارش بیشتر خواهد بود. شاهد این گفته این است که آنچه از دین و زندگی اهل‌بیت علیهم السلام به ما رسیده است، از طریق منبری‌هایی با این صفات منتقل شده؛ مانند شیخ جعفر شوشتری، شیخ عباس قمی و بزرگان دیگری که عده‌ای از آنها از مراجع تقلید بوده‌اند.

■ **نقش مداحان و مدیحه‌سرایان در تبیین صحیح زندگی و سیره اهل‌بیت علیهم السلام چه‌اندازه‌است؟**

■ نقش مدیحه‌سرایی هم بسیار مهم است. در روایت‌ها آمده است که گاهی انمه اظهار علیه السلام، خودشان روضه می‌خواندند؛ گاهی پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله روضه می‌خواند؛ پس روضه‌خوانی و مداحی بسیار مهم است و مداحان هم باید صفاتی مانند منبری و سخنران داشته باشند؛ اول اینکه اخلاص داشته و قصد خوندنایی و رسیدن به پول و ثروت نداشته باشند که نه برای خود او فایده‌ای دارد و نه روضه‌هایش اثرگذار می‌شود؛ در عین حال باید روضه‌ها را از منابع صحیح بخواند و همچنین خودش باید اعتقاد به حقانیت اهل بیت علیهم السلام داشته باشد و به دانسته‌ها و گفته‌هایش عامل باشد. این‌ها موجب می‌شود بر مخاطب اثر بگذارد و از او اشک بگیرد.

■ **به‌اشک ریختن در مجالس اهل‌بیت علیهم السلام اشاره کردید. تأثیر این گریه‌ها و اشک‌هایی که در محبت و یا رثای انمه اظهار و به‌ویژه امام حسین علیه السلام ریخته می‌شود، چه‌اندازه است و چقدر می‌تواند در صفای باطن مؤثر باشد؟**

■ می‌دانیم که هم تعقل در کمال انسان نقش دارد و هم تعطف؛ انسان، موجود یک‌بعدی نیست که تنها به تعقل بپردازد و به عبودیت و عاطفه دینی بی‌توجه باشد؛ به‌همین دلیل عواطف نقش خاصی در انقلاب و تلطیف روح انسان دارد و گریه هم در حقیقت، برآورده شده و نتیجه انقلاب عواطف انسان است.

هر اندازه که انسان معرفت بیشتری نسبت به اهل‌بیت علیهم السلام، جایگاه آنان نزد خدای متعال، دشمنی دشمنان و ظلم ستمگران به ایشان داشته باشد، اظهار محبت او به ایشان و اظهار انزجار او نسبت به دشمنان آنها بیشتر خواهد بود و جنبه تحریکی بیشتر در عواطف ما خواهد داشت.

گریه محصول تحریک عواطف است و به‌همین دلیل، نقش بسیار مهمی در تصفیه روح و ایجاد انگیزه در پیروی از امام حسین علیه السلام و ارتباط قوی با آن حضرت دارد؛ به‌همین دلیل در روایت‌ها به گریه بر مظلوم اشاره شده است که پاداش زیادی دارد. وقتی کسی بر مظلومیت مردم فلسطین اشکی بریزد، نزد خداوند متعال م‌آجور است. در این شرایط طبیعی است که اشک ریختن در محبت و مظلومیت اولیای الهی و از جمله امام حسین علیه السلام، نقش بسیار مهمی در کمال روحی انسان دارد.

■ **در ابتداء به تاریخچه شکل‌گیری دانشنامه ویکی‌فقه پردازید؟**
■ مؤسسه صدای بهار، یک مؤسسه دانش‌پنیا است که از سال ۱۳۸۵ شروع به‌کار کرده است و در حوزه علوم اسلامی فعالیت می‌کند. هدف و شعار اصلی مؤسسه، ارتباط عالمان با عالمان بوده و هست. همچنین، علوم اسلامی که در حوزه علمیه تولید می‌شود، به‌صورت دیجیتال و با روش‌های جدید ارائه کرد.

در ابتدای شروع به‌کار مدرسه فقا‌هت، طرحی خدمت برخی مراجع معظم تقلید ارائه شد که یکی از اهداف آن طرح، ارتباط عالمان با عالمان بود. این طرح، با حمایت معنوی حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی آغاز شد و اولین کار ما، پخش زنده جلسات درس این مرجع بزرگوار بود و در ادامه، دروس سایر مراجع نیز اضافه شد. کاری که با سه استاد حوزه آغاز شد، به جایی رسید که امروزه در خدمت ۲۰۴ استاد حوزه از کشورهای مختلف هستیم و ارتباط خوبی میان این اساتید برقرار شده است؛ یعنی امروز ۲۰۴ استاد، ۲۸۲ درس و افزون بر ۹۱۰۰۰ تقریر متنی مستندسازی شده و بالغ بر ۱۵۸۰۰۰ صوت در سایت مدرسه فقا‌هت ارائه شده است.

■ **گستره جغرافیایی این طرح، شامل چه کشورهایی می‌شود؟**

■ در این طرح، دروس حوزه‌های علمیه ایران و کشور عراق، اعم از نجف و کربلا و کاظمین و سامرا، همچنین برخی از دروس بیروت، قطیف و احساء در عربستان، کابل و برخی از دروس قاره آفریقا پشتیبانی می‌شود. همچنین، برخی از دروس شهرستان‌ها نیز پشتیبانی می‌شود. این دروس، به زبان‌های فارسی یا عربی ارائه می‌شوند.

■ **آیا توانسته‌اید این ارتباط بین عالمان را آن‌گونه که می‌خواستید، ایجاد کنید؟**

■ برخی از علماء در کشورهای دیگر بیان داشته‌اند تا قبل از آغاز به‌کار مدرسه فقا‌هت، نمی‌دانستیم در حوزه علمیه قم چه می‌گذرد و چه دروس و مباحثی و توسط چه کسانی ارائه می‌شود؛ ولی با آغاز به‌کار این مدرسه، مانند این است که در قم و پای درس این آقایان نشستیم.

■ **راجع به مستندسازی یا ارائه کتابخانه‌ای مطالب علما و اساتید نیز توضیحاتی بدهید؟**

■ در سال ۱۳۸۸ بنا بر پیشنهاد برخی از محققان بنا شد که دروس مراجع و علما به‌صورت کتابخانه‌ای ارائه و مستند شود. کتابخانه مدرسه فقا‌هت، با دیوست کتاب آغاز به‌کار کرد و امروزه با چهار کتابخانه به‌صورت کتابخانه اصلی متنی و کتابخانه PDF و کتابخانه‌های اصلی و PDF از شیعه و اهل سنت ارائه می‌شود. استفاده از کتابخانه به‌طور نامحدود، رایگان است و برای حفظ حقوق مؤلفان، دانلود انجام نمی‌شود؛ اما امکان مطالعه و مستندسازی رجود دارد. از این‌رو، تقریر دروس اساتید به‌صورت مستند ارائه می‌شود و هر نکته‌ای که اساتید در دروس خود ارائه کرده‌اند، در متن دروس به کتابخانه متصل شده است؛ به این معنا که وقتی اساتید در درس خودشان می‌گویند، این مطلب را به‌عنوان مثال، صاحب کفایه فرموده است، با کلیک بر روی لینک مورد نظر، به کتابخانه ارجاع داده می‌شود و در صفحه کتاب نیز، یک کلمه به‌عنوان حجت‌شما شاهد به رنگ قرمز نمایش داده می‌شود. این کار، در سال ۱۳۸۸ انجام شد و به دنبال آن، ویکی‌فقه پدید آمد.

■ **دانشنامه ویکی‌فقه چرا و چگونه آغاز به‌کار کرد؟**

■ اواسط سال ۱۳۸۸، ویکی‌فقه به‌طور رسمی شروع به‌کار کرد. ایده ایجاد آن نیز، به این صورت بود که در آن سال‌ها فیلمی به‌نام «سنگسار ثریا» ساخته شد که به‌صورت غیرعلمی و در یک فضای غیرمنصفانه، بحث سنگسار را زیر سؤال می‌برد و حالتی وحشیانه از آن به نمایش می‌گذاشت. در آن ایام، جناب آقای جوادى، مدیرعامل مؤسسه صدای بهار، می‌گفت که یکی از دوستان ما، راجع به سنگسار و خشونت موجود در این فیلم، از من سؤال کرد و بنده گفتم: مسئله به این صورت نیست. بنابراین، مقاله موجود و مرتبط با این فیلم، در ویکی‌پدیا ویرایش شد و مستندات و شروط اجرای حکم سنگسار پرشمرده شد تا مشخص شود که این فیلم، با قواعد ما سازگاری ندارد. متأسفانه، ویرایش‌های بنده به‌حالت قبل برگردانده شد؛ اما مستندات بیشتری را ارائه دادم که منجر به این شد که IP من را مسدود کردند. چون من ۹ بار متن را برگردان کرده بودم، IP من را محدود نمودند. به‌همین جهت، توسط یکی از دوستان، ویرایش بعدی را انجام دادم که IP او را هم مسدود کردند. IP دیگری را نیز ایجاد کردیم که به‌طورکلی، IP ایران را مسدود کردند.

در آنجا این ایده به ذهن من آمد که ما در زمین دیگران بازی می‌کنیم و آنها با سیاست‌های خودشان ما را بازی می‌دهند. آن‌زمان دانشنامه مجازی به این معنا که در حوزه علوم اسلامی فعالیت داشته باشد، نداشتیم و حتی محققان و چه‌بسا طلبه‌های ما، مطالب را از ویکی‌پدیا استفاده می‌کردند. پس، کار از اواسط سال ۱۳۸۸ آغاز شد و تا به امروز بالغ بر ۶۱۰۰۰ مقاله فارسی در ویکی‌فقه بازگذاری شده و به چهار زبان پشتیبانی می‌شود. زبان فارسی، زبان اصلی است و زبان‌های: عربی، اردو و ترکی استانبولی هم ایجاد شده‌اند و ویکی‌فقه با چهار زبان فعالیت می‌کند. در زبان فارسی ۶۵۰۰۰ مقاله، عربی بیش از ۴۰۰۰ مقاله، اردو نزدیک به ۱۰۰۰ مقاله و ترکی استانبولی که به‌تازگی راه افتاده، نزدیک به ۳۰۰ مقاله بازگذاری شده است. در زبان‌های اردو و ترکی استانبولی، منابع همان ترجمه مقالات فارسی با توجه به فرهنگ زبان مقصد است و زبان عربی، منابع مستقل به خودش را دارد.

■ **انتخاب مقالات و سیاست‌های ویکی‌فقه در ارائه محتوا، بر اساس چه معیارهایی است؟**

■ در جلسات ابتدائی ایجاد ویکی‌فقه، این بحث بود که محتوا را تولید کنیم یا اینکه از محتواهای ایجادشده معتبر استفاده نماییم و ارزش افزوده داشته باشیم. پیشنهاد اول، فی‌الجمله رد شد؛ چراکه تولید محتوا، هزینه بسیار بیشتری را به دنبال دارد و مهم‌تر اینکه سیاست اصلی مؤسسه، از ابتدا این بوده که علم در حوزه علمیه قم و توسط علما تولید می‌شود؛ اما بحث، در قالب ارائه و نیز ارزش افزوده آن است. بنابراین، اگر تولید محتوا انجام بدهیم، موازی‌کاری صورت خواهد گرفت. از این‌رو، به این سمت حرکت کردیم که از تولیدات حوزه و با سیاست‌های مشخص و همراه با ارزش افزوده‌ای که برای آن ایجاد می‌شود، استفاده کنیم؛ ارزش افزوده‌هایی مثل: قالب ویکی، ارتباط مقالات با همدیگر، دسته‌بندی منظم و مهم‌تر از همه، مستندسازی پاورقی‌ها و مستندات به کتابخانه.

یکی از معیارهای ما در انتخاب مقالات، استفاده از مقالاتی است که دارای اتقان مناسب باشند؛ یعنی پرهیز از مطالب سست و ضعیف، تشخیص سست و ضعیف بودن مطلب نیز، توسط پژوهشگران دیگر مجموعه‌های قوی و معتبر انجام می‌گیرد و نویسندگان مقالات نیز باید مورد تأیید باشند؛ ضمن اینکه اگر از مجلاتی استفاده می‌کنیم، باید دارای اعتبار باشند. پس، این اعتماد را به مخاطب می‌دهیم که مطالب ویکی‌فقه قابل اعتماداند و می‌توان به آنها استناد کرد. پس اگر بخواهیم از دانشنامه مکتوب استفاده کنیم، باید دارای اعتبار باشد. چنانچه

آشنایی با دانشنامه برخط ویکی‌فقه

گفت‌وگو با حجت الاسلام والمسلمین محمد ظریفی مدیر پایگاه اینترنتی ویکی‌فقه

اشاره

امروزه دانشنامه‌های مختلفی در حوزه علوم اسلامی فعالیت می‌کنند که برخی از آنها، به‌صورت تخصصی در یکی از حوزه‌های علوم اسلامی مانند امامت و حج ارائه شده‌اند؛ اما گستره ویکی‌فقه همه علوم اسلامی است و تمام حوزه‌های اسلامی و حتی علوم مرتبط با علوم اسلامی را شامل می‌شود. این دانشنامه، ذیل مؤسسه صدای بهار فعالیت خود را از سال ۱۳۸۸ آغاز کرده است. در ادامه، گزارشی از روند شکل‌گیری و فعالیت دانشنامه ویکی‌فقه و برخی از فعالیت‌های دیگر مرتبط با آن، در گفت‌وگو با مدیر محترم این پایگاه حجت الاسلام والمسلمین محمد ظریفی، از نظر می‌گذرد.

بخواهیم از تولیدات یک پژوهشگاه هم استفاده کنیم، باید دارای اعتبار باشد. همچنین، کتب مورد استفاده نیز، باید تأییدشده و دارای اعتبار باشند و تا به امروز، با این سیاست پیش رفته‌ایم.

علاوه بر اینها، برای مراعات حقّ تألیف و حق معنوی تولیدکننده‌های محتوا، لینک منبع اصلی مقاله در صورت استفاده از منابع دیگر، حفظ می‌شود.

■ **درباره ارزش افزوده مقالات ارائه‌شده در ویکی‌فقه توضیح دهید؟**
■ همان‌طور که اطلاع دارید، ویکی‌ها علاوه بر اینکه دارای یک فضای علمی هستند، یک رسانه نیز هستند و رسانه بودن آنها، بر دیگر جنبه‌ها غلبه دارد. از این‌رو، مطالبی که در ویکی‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، بازخورد سریع‌‌تری دارد و در موتورهای جست‌وجو، در اولویت قرار می‌گیرند. بنابراین، تولیدات، بهتر و بیشتر دیده می‌شوند. همچنین، مقالات در ویکی‌فقه در ابتدا مقالات خامی‌اند که دسته‌بندی درستی ندارند، در نتیجه، کاربر اشتیاقی برای مطالعه آنها ندارد و بیشتر در تحقیقات از آنها استفاده مجازی می‌شود. از این منظر، ساختار ویکی‌نگاری و فهرست مندرجات و لینک‌های داخلی و ارتباط بین مقالات، به بیشتر دیده شدن مقالات منجر می‌شود. به‌علاوه، ویکی‌فقه به‌صورت اختصاصی این سیاست را دنبال می‌کند که کتابخانه مدرسه فقا‌هت، برای مستندسازی پاورقی مقالات استفاده می‌شود و ما در جلسات خودمان، به دیگر دوستان هم این پیشنهاد را ارائه می‌دهیم که مستندسازی را انجام دهند تا پایه علمی مطالب ارتقای بیشتری داشته باشد؛ زیرا آفت فضای مجازی، این است که خیلی حرف‌ها زده می‌شود که مستند صحیحی ندارند. اگر ما مقید باشیم، این استاندارد را به مطلب اصلی برسانیم و با کلیک روی مطلب، به مطلب اصلی برسیم، بسیاری از شایعه‌ها در فضای مجازی از بین خواهند رفت. از این‌رو، مقالاتی که در ویکی‌فقه مستندسازی می‌شوند، به‌طور معمول، در مقاله اصلی مستندی وجود ندارد و تنها پاورقی‌ها موجود هستند و معلوم نیست که این مطلب، در نشانی ارائه‌شده وجود دارد یا خیر. بنابراین، در ویکی‌فقه مطالب را مستند می‌کنیم و با کلیک روی نشانی مطلب، به کتابخانه فقا‌هت متصل می‌شویم و در آنجا اصل کتاب را می‌بینیم؛ یعنی هنگام مطالعه مطلب، اصل کتابی که نشانی آن داده شده، در اختیار ماست و مستقیماً مطلب را مشاهده می‌کنیم.

امروزه، کتابخانه فقا‌هت بالغ بر ۵۶۰۰۰ کتاب را در خود جای داده و کتاب‌های مرجع در حوزه: فقه، اصول فقه، فلسفه، کلام، تاریخ، حدیث، نهج‌البلاغه، صحیفه سجاده‌یه و دیگر علوم را در خود جای داده است. البته ممکن است علوم خاصی مانند حقوق در آن موجود نباشد، یا کم باشد؛ چراکه این کتاب‌ها معمولاً اجازه نشر دیجیتال ندارند. از این‌رو، می‌توانیم بگوییم علومی که در ویکی‌فقه کار می‌شوند، با ۹۰ درصد استناد به کتابخانه، همراه هستند و این استانداردها، قابل ویرایش و تقویت هستند. مقالاتی که در سال‌های ابتدایی تشکیل ویکی‌فقه کار شده‌اند، به‌دلیل حجم کم کتابخانه در آن زمان، استانداردهای کمتری دارند که

گفت‌وگو

امروزه آنها را نیز به‌روز می‌کنیم.

■ **مستندسازی مقالات، از چه مزایایی برخوردارند؟**

■ محققان از جهات مختلفی مستندسازی را بسیار می‌پسندند؛ اول اینکه شما مطمئن می‌شوید، مطلب مورد استفاده نویسنده، درست است. دوم اینکه می‌توانید صدر و ذیل مطلب مورد اشاره را نیز مطالعه کنید. از این‌رو، هم اطمینان بیشتری به برداشت نویسنده دارید و هم اینکه می‌توانید برداشت‌های بهتری از مطلب داشته باشید.

شاید محتوای یک مدخل برای یک استاد حوزه یا دانشگاه، مطلب جدیدی نداشته باشد؛ اما مستنداتی که انجام شده، برای او ارزشمند باشد؛ مانند این است که در محل درس، دهه‌ها کتاب همراه آن استاد است و همان‌جا کتاب‌ها را می‌بیند و مطلب تقویت می‌شود. از این‌رو، به‌گفته برخی اهل فن، اساتید با ویکی‌فقه مانوس هستند و مرتباً از آن استفاده می‌کنند. یکی از اساتید می‌گفت: «بنده در درس استاد دیگری شرکت می‌کنم و چون با ویکی‌فقه مانوس هستم، در کلاس خیلی قوی عمل می‌کنم؛ به‌عنوان مثال، اگر استاد در درس بگوید: راجع به فلاّن مطلب، ادعای اجماع شده، بنده به‌سرعت مدخل مورد نظر را از ویکی‌فقه می‌آورم و ده‌ها مستند موجود در آن را می‌بینم و متوجه می‌شوم، تعدادی از علما، آن را رد کرده‌اند و بلافاصله مطلب را به استاد منتقل می‌کنم.» این امر، به‌معنای احاطه بر منابع است.

گاهی در نوشته‌ها، غلط‌های تایپی وجود دارد؛ برای مثال، با یکی از مجموعه‌ها هماهنگی کردیم تا مستندسازی را انجام بدهند و جلسات آموزشی هم برگزار کردیم. در مطلب نوشته بودند: جلد اول، صفحه ۲۱۵؛ اما هرچه در نشانی مذکور جست‌وجو کردیم، آن مطلب را نیافتیم. بنده احتمال دادم که اشتباه شده باشد. به‌همین جهت، صفحه ۵۱۲ را نگاه کردم. متوجه شدم که مطلب مذکور، در این صفحه است؛ یعنی به‌هنگام تایپ، این اشتباه صورت گرفته است. اگر مستندسازی انجام نشود، این نوع غلط‌ها در فضای مجازی تکرار می‌شود. از این‌رو، مستندسازی، ثمره بسیاری دارد و بنده درخواست دارم که به این کتابخانه مراجعه کنند؛ چراکه یک کتابخانه رایگان است و هیچ‌کس ادعای مالکیت آن را ندارد. این کتابخانه، متعلق به اسلام و اهل‌بیت علیهم السلام است و همگان می‌توانند از آن استفاده کنند تا بر اتقان مطالب خود بیفزایند.

■ **در انتخاب و گزینش مداخل موضوعات، چه رویه‌ای دارید؟ در این عرصه، با چه چالش‌هایی مواجه هستید؟**

■ یکی از منابعی که در ابتدای کار مورد استفاده قرار گرفت، موسوعه فقهی آیت‌الله شاهرودی علیه السلام بود که مجلدات متعددی از آن در بازار وجود دارد. ما در زبان فارسی، از آن استفاده کردیم؛ زیرا منبعی است که شاخص‌های تعریف‌شده ما را داراست. از این‌رو، مطلبی که در آن زمان استفاده شده، امروزه هم دارای اعتبار است؛ اما مطلب اینجاست که در برخی مداخل، نظرات جدیدی ارائه شده که تلاش می‌کنیم در این مداخل، تغییرات لازم اعمال شود.

مدتی است این سیاست را در پیش گرفته‌ایم که در ویکی‌فقه بتوانیم، یک مدخل را از منابع مختلف کار کنیم. در سابق، رویه ما به این صورت بود که به‌عنوان مثال، در مدخل «نماز» از یک دانشنامه مانند دانشنامه جهان اسلام استفاده می‌کردیم و مستندسازی‌ها و ویکی‌نگاری‌های آن انجام می‌شد. حال، فرض کنید همین مدخل در دائرةالمعارف بزرگ اسلامی هم وجود دارد. ما این دو را با یکدیگر تلفیق می‌کردیم و این مقاله، تقویت می‌شد. اگر بعدها منبع معتبر دیگری هم این مدخل را ارائه می‌داد، قابل ترکیب و تلخیص با مقالات گذشته بود؛ اما مدتی است که این رویه را کنار گذاشته‌ایم؛ بلکه ما به‌عنوان ویکی‌فقه به‌طور عمده تولیدی نداریم؛ مگر نیاز به تولید محتوا باشد که مقالات بسیار خوبی هم به این‌صورت ایجاد شده است. مطلب اینجاست که در تلفیق مقالات، مشکلاتی پیش می‌آید؛ مانند اینکه قلم نویسندگان متفاوت است یا برداشت‌ها متفاوت است؛ از این جهت که در ویکی‌فقه قصد داریم، یک نشردهنده و توزیع‌کننده خوب و مناسب باشیم. پس، سیاست بر این شد که تلفیق انجام نشود و مداخل متعدد می‌توانند، مقالات متعددی داشته باشند و کاربر آنها را مشاهده کند؛ به این‌صورت که مقاله‌ای که کامل‌تر است، به‌عنوان مدخل اصلی قرار می‌گیرد؛ برای مثال، مقاله «نماز» (دائرة المعارف بزرگ اسلامی)، کاربر را به سایر مقالات هدایت می‌کند. به این‌صورت، نظریات جدید در قالب مقالات موجود به کاربر منتقل می‌شود. البته در طول زمان، اگر همان مرجع، مقاله را کامل‌تر کرده باشد، جای‌گزین آن خواهد شد.

برخی از دوستان ما نیز، نیازهای جامعه را رصد می‌کنند و مداخل‌ها بر اساس نیازسنجی تولید می‌شود؛ مانند بحث شخصیت‌ها. اگر یکی از بزرگان از دنیا برود، به‌سرعت مداخل آن در ویکی‌فقه قرار می‌گیرد. همچنین، بازخورد موضوعات داغ جامعه در ویکی‌فقه ارائه می‌شود. از این‌رو، جامعه‌محور عمل می‌کنیم.

ادامه در صفحه بعد